

סוג הבחינה: מבחן מתכונת

מבחן: מתכונת 1

מספר השאלון: 57381

שם התלמיד/ה: _____

גאוגרפיה – אדם וסביבה

שאלון 57381

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שלוש שעות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון – גאוגרפיה של ארץ-ישראל – 36 נקודות
פרק שני – גאוגרפיה של המזרח התיכון – 28 נקודות
פרק שלישי – נתי"ב (ניתוח תופעות יסוד במרחב) – 36 נקודות
סך הכול – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש:
 - (1) אטלס אוניברסיטאי חדש, הוצאת יבנה, משנת 2000 ואילך (ללא המילון למונחי הגיאוגרפיה)
 - (2) אטלס כרטא – פיזי, מדיני, כלכלי, חברתי, משנת 1998 ואילך
 - (3) אטלס כרטא אוניברסלי
 - (4) מפה של ארץ-ישראל 1:250,000
 - (5) מפה גאולוגית של ארץ-ישראל 1:250,000 או 1:500,000
- ד. הוראות מיוחדות:
 - (1) כדי להמחיש את התשובות אפשר להוסיף סרטוטים, חתכים וגרפים, לפי הצורך.
 - (2) יש לענות על מספר השאלות לפי ההוראות בכל פרק. המעריכים יעריכו רק את מספר התשובות הנדרש, לפי סדר כתיבתן במחברתכם.
 - יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
 - כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
 - השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.
 - נספחים: נספח א – מפה לשאלה 3, נספח ב – מפה לשאלה 5, נספח ג – מפה לשאלות 11, 12

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – גאוגרפיה של ארץ־ישראל

(36 נקודות) בפרק זה יש לענות על שתי שאלות: על אחת מן השאלות 1–3 ועל אחת מן השאלות 4–6. ענו על אחת מן השאלות 1–3 (22 נקודות לשאלה). ענו על אחת מן השאלות 4–6 (14 נקודות לשאלה).

1. תמורות בענף החקלאות

(22 נקודות)

(ראו בנספח: שאלה 1 – טבלה: התעסוקה לפי ענפי כלכלה וחלקה של החקלאות בתוצר בישראל (1995, 2010, 2024))

א. לפניכם טבלה ובה נתונים על התעסוקה לפי ענפי כלכלה ועל חלקה של החקלאות בתוצר המקומי הגולמי (תמ"ג) בישראל בשנים 1995, 2010, 2024. [טבלה]

(1) על פי הטבלה, תארו את מגמת השינוי בשיעור המועסקים בחקלאות ואת מגמת השינוי בשיעור המועסקים בשירותים בשנים 1995–2024. (3 נקודות)

(2) בתקופה זו אוכלוסיית ישראל כמעט הוכפלה, והחקלאות הישראלית ממשיכה לספק את רוב הירקות, הפירות ומוצרי החלב הנצרכים בארץ.

הסבירו כיצד מספר מועסקים קטן יותר ויותר בחקלאות מצליח לספק מזון לאוכלוסייה גדלה. בססו את תשובתכם על שני גורמים. (5 נקודות)

(8 נקודות)

ב. בתקופת ההתיישבות הציונית ובשנים הראשונות של המדינה נחשבה החקלאות ל"ערך" ולא רק לענף כלכלי. בעשורים האחרונים השתנתה תפיסה זו, והחקלאות נתפסת בעיקר כענף כלכלי שצריך להיות רווחי.

(1) הסבירו שני תפקידים אידיאולוגיים שהיו לחקלאות בתקופת ההתיישבות ובשנים הראשונות של המדינה. (4 נקודות)

(2) הסבירו גורם אחד לשינוי בתפיסת תפקידה של החקלאות בישראל. (4 נקודות)

(8 נקודות)

ג. ענף החקלאות בערבה מתמודד עם תנאים פיזיים קיצוניים, ובכל זאת מגדלים בה ירקות ופרחים לייצוא. לפניכם רשימה של פיתוחים טכנולוגיים בחקלאות בישראל.

• השקיה בטפטוף

• חממות ובתי רשת

• השקיה במים מליחים ובמים מושבים (קולחין)

• חקלאות מדייקת (חיישנים, רחפנים וניטור ממוחשב)

בחרו באחד מן הפיתוחים שברשימה, והסבירו כיצד הוא מסייע לחקלאים בערבה להתמודד עם תנאי הסביבה הפיזית באזור. בתשובתכם ציינו מאפיין פיזי אחד של הערבה. (6 נקודות)

(6 נקודות)

2. אקלים ומים בנגב

(22 נקודות)

(ראו בנספח: שאלה 2 – קלימוגרף: באר שבע – ממוצעים חודשיים (1991–2020))

א. לפניכם רשימה של ארבעה מצבים סינופטיים המשפיעים על מזג האוויר בישראל.

- שקע קפריסאי
- אפיק ים סוף
- אפיק פרסי
- רמה סיבירית

(1) העתיקו את הרשימה למחברתכם, וכתבו ליד כל מצב סינופטי את עונת השנה שבה הוא שכיח בישראל. (4 נקודות)

(2) בחרו באחד מן המצבים הסינופטיים שברשימה. תארו את מזג האוויר שהוא גורם בישראל, והסבירו מדוע הוא גורם למזג אוויר זה. (4 נקודות)

(8 נקודות)

ב. לפניכם קלימוגרף ובו נתונים על הטמפרטורה ועל כמות המשקעים בבאר שבע. [קלימוגרף]

(1) על פי הקלימוגרף, תארו שני מאפיינים של אקלים באר שבע: מאפיין אחד של המשקעים ומאפיין אחד של הטמפרטורה. (4 נקודות)

(2) כמות המשקעים השנתית בבאר שבע נמוכה בהרבה מכמות המשקעים במרכז מישור החוף. הסבירו גורם אחד לכך. (4 נקודות)

(8 נקודות)

ג. בצפון הנגב מקימים "לימנים" – חלקות קטנות מוקפות סוללות עפר, הנבנות בערוצי נחלים או במורד מדרונות, ונוטעים בהן עצים. הסבירו כיצד הלימנים מנצלים את הנגר העילי ליצירת כיסי ייעור בנגב, והציגו שתי תועלות של כיסי ייעור אלה לאדם או לסביבה. (6 נקודות)

(6 נקודות)

3. מטרופולין חיפה

(22 נקודות)

(ראו בנספח: נספח א – מפה לשאלה 3: מפה סכמטית של מטרופולין חיפה)

בנספח א מוצגת מפה סכמטית של מטרופולין חיפה.

עיינו במפה, וענו על הסעיפים א–ג.

[נספח א – מפה]

א. עיינו במפה שבנספח א ובמפות שבאטלס.

- (1) ציינו את השם של יחידת הנוף שבה שוכנות "הקריית" (קריית ים, קריית מוצקין, קריית ביאליק). (2 נקודות)
- (2) הסבירו שני גורמים פיזיים במיקום של חיפה, שסייעו להתפתחותה כעיר נמל וכעיר תעשייה. (6 נקודות)
- (8 נקודות)

ב. (1) במפה שבנספח א מוצגים חיפה – עיר הגלעין, ויישובים עירוניים בטבעת שסביבה.

- הסבירו מהו מטרופולין, והסבירו כיצד התפתח מטרופולין חיפה. (4 נקודות)
- (2) מפרץ חיפה הוא אחד האזורים המזוהמים בישראל. הציגו גורם אחד לזיהום האוויר באזור זה, והציגו פעולה אחת שאפשר לעשות כדי לצמצם את הזיהום. (4 נקודות)
- (8 נקודות)

ג. בשנת 2021 נפתח במפרץ חיפה "נמל המפרץ" – נמל חדש לסחורות, הפועל לצד נמל חיפה הוותיק.

- (1) הסבירו מדוע היה צורך בהקמת נמל חדש לסחורות בישראל. (3 נקודות)
- (2) במטרופולין חיפה יש עומסי תנועה רבים. הציגו דרך אחת להתמודדות עם עומסי התנועה במטרופולין, והסבירו כיצד היא מסייעת. (3 נקודות)
- (6 נקודות)

4. מגוון נופים בשטח קטן ותופעות באזור ים המלח

(14 נקודות)

- (ראו בנספח: שאלה 4 – חתך טופוגרפי סכמטי ממערב למזרח: מן הים התיכון אל ים המלח)
- לפניכם חתך טופוגרפי סכמטי ממערב למזרח, מן הים התיכון אל ים המלח. בחתך מסומנות בספרות I–V חמש יחידות נוף, ומעליו מוצגת כמות המשקעים השנתית הממוצעת בכמה מקומות. עיינו בחתך, וענו על הסעיפים א–ב.
- [חתך]

א. (1) ציינו את השמות של יחידות הנוף המסומנות בספרות II, III ו-IV. (3 נקודות)

- (2) על פי החתך, ירושלים וחוף ים המלח רחוקים זה מזה כ-30 ק"מ בלבד, אך כמות המשקעים השנתית בהם שונה מאוד. הסבירו את הגורם להבדל זה. (4 נקודות)
- (7 נקודות)

ב. מפלס ים המלח נמצא היום כ-440 מ' מתחת לפני הים, והוא יורד בקצב של יותר ממטר בשנה.

- (1) הסבירו שני גורמים לירידת המפלס של ים המלח. (4 נקודות)
- (2) בעקבות ירידת המפלס נפערים בחוף ים המלח בולענים. הסבירו השפעה אחת של הבולענים על האדם באזור ים המלח. (3 נקודות)
- (7 נקודות)

5. הקיבוץ – מפות ארץ-ישראל

(14 נקודות)

(ראו בנספח: נספח ב – מפה לשאלה 5: מפה סכמטית של קיבוץ ותיק הסמוך לעיר (שימושי קרקע))

בנספח ב מוצגת מפה סכמטית של קיבוץ ותיק הסמוך לעיר.

עיינו במפה, וענו על הסעיפים א–ב.

[נספח ב – מפה]

א. (1) תארו את תפוסת שימושי הקרקע בחלקו המרכזי של הקיבוץ, כפי שהיא נראית במפה. (3 נקודות)

(2) הסבירו כיצד תפוסת זו מבטאת את האידיאולוגיה השיתופית שעליה הוקם הקיבוץ. (4 נקודות)

(7 נקודות)

ב. בעשורים האחרונים חלו שינויים רבים בקיבוצים, ובהם הפרטה – העברת אחריות כלכלית מן הקהילה אל החבר.

(1) לפניכם שלושה שימושי קרקע חדשים הנראים במפה.

• שכונת הרחבה

• מרכז מסחרי, מסעדות ותחנת דלק

• פארק תעסוקה (משרדים)

בחרו בשניים מהם, והסבירו כיצד הקרבה של הקיבוץ לעיר משפיעה על הקמת כל אחד מהם. (4

נקודות)

(2) הסבירו השפעה אחת של תהליך ההפרטה על מקורות התעסוקה של חברי הקיבוץ. (3 נקודות)

(7 נקודות)

6. שיקום שטחים פתוחים

(14 נקודות)

(ראו בנספח: שאלה 6 – קטע מידע: שיקום שטחים פתוחים – השקעה שמשלמת)

קראו את הקטע שלפניכם, וענו על הסעיפים א–ב שאחריו.

[קטע]

א. (1) על פי הקטע, הסבירו מהם "שירותי מערכת אקולוגית", והביאו שתי דוגמאות לשירותים כאלה. (3

נקודות)

(2) הסבירו שני גורמים לצמצום השטחים הפתוחים בישראל. (3 נקודות)

(6 נקודות)

ב. (1) על פי הקטע, שיקום שטח שנפגע "מחזיר את עצמו". הסבירו שתי תועלות כלכליות של שיקום

שטחים פתוחים. (4 נקודות)

(2) בחרו בדוגמה אחת לשיקום של שטח שנפגע בעבר בישראל (מחצבה, נחל או אתר פסולת).

תארו את הפגיעה שנגרמה לשטח, והסבירו כיצד השיקום מבטא את העיקרון של פיתוח בר-קיימה. (4

נקודות)

(8 נקודות)

פרק שני – גאוגרפיה של המזרח התיכון

(28 נקודות) בפרק זה יש לענות על שתיים מן השאלות 7–10 (לכל שאלה – 14 נקודות).

7. משאבי מים

(14 נקודות)

(ראו בנספח: שאלה 7 – טבלה: משאבי מים במדינות נבחרות במזרח התיכון (2022))

לפניכם טבלה ובה נתונים על משאבי המים במדינות נבחרות במזרח התיכון.

עיינו בטבלה, וענו על הסעיפים א–ב שאחריה.

[טבלה]

א. (1) מקובל לקבוע שמדינה שבה כמות המים המתחדשת לנפש לשנה קטנה מ-1,000 מ"ק סובלת ממחסור במים.

על פי נתון זה, מיינו את המדינות שבטבלה לשתי קבוצות – מדינות הסובלות ממחסור במים ומדינות שאינן סובלות ממחסור במים. (3 נקודות)

(2) על פי הטבלה, מקורות המים המתחדשים שבתוך מצרים הם מן הנמוכים במזרח התיכון, ובכל זאת מצרים מנצלת כמות מים גדולה, ומגדלת בה גידולים חקלאיים רבים. היעזרו במפות שבאטלס, והסבירו מדוע. (4 נקודות)

(7 נקודות)

ב. במדינות המפרץ הפרסי, ובהן ערב הסעודית, קטר וכווייט, מקור המים העיקרי לשתייה הוא מתקנים להתפלת מי ים.

(1) היעזרו בטבלה, והסבירו שני גורמים לכך שמדינות אלה פיתחו את ענף ההתפלה בהיקף גדול. (4 נקודות)

(2) הציגו נזק סביבתי אחד שעלול להיגרם מהתפלת מי ים במפרץ הפרסי. (3 נקודות)

(7 נקודות)

8. תמורות דמוגרפיות

(14 נקודות)

(ראו בנספח: שאלה 8 – גרף: שיעור הפרייון הכולל במדינות נבחרות במזרח התיכון (1990, 2024))

א. בגרף שלפניכם מוצג שיעור הפרייון הכולל (מספר הילדים הממוצע לאישה) בשש מדינות במזרח התיכון בשנים 1990 ו-2024.

[גרף]

(1) על פי הגרף, ציינו את המגמה המשותפת לכל המדינות, וציינו את המדינה ששיעור הפרייון בה בשנת 2024 הוא הנמוך ביותר ואת המדינה ששיעור הפרייון בה הוא הגבוה ביותר. (3 נקודות)

(2) הסבירו גורם אחד להבדל בשיעור הפרייון בשנת 2024 בין שתי המדינות שצייתם. (3 נקודות)

(6 נקודות)

ב. אף ששיעור הפריור במצרים ירד, אוכלוסייתה גדלה מכ-58.4 מיליון בשנת 1990 לכ-116.5 מיליון בשנת 2024.

- (1) חשבו פי כמה גדלה אוכלוסיית מצרים בשנים 1990–2024, והסבירו כיצד גידול זה יוצר לחץ דמוגרפי על שני משאבים או תשתיות במצרים. (5 נקודות)
- (2) הציגו דרך אחת שבה ממשלת מצרים פועלת כדי להתמודד עם הלחץ הדמוגרפי, והסבירו כיצד היא מסייעת. (3 נקודות)
- (8 נקודות)

9. תנועות אוכלוסייה והכפר המסורתי

(14 נקודות)

(ראו בנספח: שאלה 9 – טבלה: שיעור האוכלוסייה העירונית במדינות נבחרות במזרח התיכון (1970, 2024))

א. לפניכם טבלה ובה נתונים על שיעור האוכלוסייה העירונית בחמש מדינות במזרח התיכון בשנים 1970 ו-2024.
[טבלה]

- (1) על פי הטבלה, ציינו את המגמה המשותפת לכל המדינות, וצינו את המדינה שבה השינוי בשיעור האוכלוסייה העירונית היה הגדול ביותר. (3 נקודות)
- (2) המגמה שציינתם נגרמה בעיקר מהגירה מן הכפר אל העיר.
הסבירו גורם דוחף אחד מן הכפר וגורם מושך אחד אל העיר. (4 נקודות)
- (7 נקודות)

- ב. (1) במשך מאות שנים התקיימה במזרח התיכון נוודות – הגירה עונתית של שבטים עם עדריהם בין אזורי מרעה. במאה ה-20 ובמאה ה-21 הצטמצמה הנוודות מאוד.
הסבירו שתי סיבות להצטמצמות הנוודות במזרח התיכון. (4 נקודות)
- (2) בשולי ערים גדולות במזרח התיכון, כמו קהיר, מתרחש תהליך של "כיבוש הכפר על ידי העיר".
הסבירו מהו תהליך זה, והציגו השפעה אחת שלו על הכפר. (3 נקודות)
- (7 נקודות)

10. תיירות

(14 נקודות)

(ראו בנספח: שאלה 10 – טבלה: מספר התיירים הבינלאומיים שהגיעו למדינות נבחרות במזרח התיכון (2010, 2019))

- לפניכם טבלה ובה נתונים על מספר התיירים הבינלאומיים שהגיעו לחמש מדינות במזרח התיכון בשנים 2010 ו-2019.
- עיינו בטבלה, וענו על הסעיפים א–ב שאחריה.
- [טבלה]

- א. (1) על פי הטבלה, מיינו את המדינות לשתי קבוצות – מדינות שבהן מספר התיירים עלה ומדינות שבהן הוא ירד בשנים 2010–2019. (3 נקודות)
- (2) בחרו באחת מן המדינות שבהן מספר התיירים ירד, והסבירו את הגורם לירידה. (3 נקודות)
- (6 נקודות)

ב. ענף התיירות משמש מנוף לפיתוח כלכלי במדינות רבות במזרח התיכון. לפניכם רשימה של סוגי תיירות במזרח התיכון.

- תיירות דתית (עלייה לרגל)
- תיירות מורשת והיסטוריה
- תיירות "שמש וים" (נופש בחופים)

- (1) בחרו באחד מסוגי התיירות שברשימה. הביאו דוגמה לאתר במזרח התיכון שבו מתקיים סוג תיירות זה, והסבירו את המשאב (הטבעי או התרבותי) שמושך אליו תיירים. (4 נקודות)
- (2) בשנת 2019 החלה ערב הסעודית להנפיק אשרות תייר למבקרים מכל העולם, ומאז גדל מספר התיירים בה.
- הסבירו שתי דרכים שבהן פיתוח ענף התיירות יכול לשמש מנוף לפיתוח הכלכלי של ערב הסעודית. (4 נקודות)
- (8 נקודות)

פרק שלישי – ניתוח תופעות יסוד במרחב

- (36 נקודות) בפרק זה יש לענות על שלוש שאלות: על שאלה 11 (חובה) ועל שתיים מן השאלות 12–15 (לכל שאלה – 12 נקודות). שאלת חובה – ענו על שלושה מן הסעיפים א–ד בשאלה זו (לכל סעיף – 4 נקודות).

11. מאפיינים פיזיים ומאפיינים אנושיים

(12 נקודות)

- (ראו בנספח: פרק שלישי – קטע רקע: וייטנאם, נספח ג – מפה לשאלות 11, 12: מפה סכמטית של וייטנאם, שאלה 11 – קלימוגרף 1: האנוי; קלימוגרף 2: הו צ'י מין סיטי (ממוצעים חודשיים))
- בפרק זה תיבדק יכולתכם להתמודד עם שאלות העוסקות בחבל ארץ שלא למדתם עליו.
- השאלות מתבססות על מיומנויות בגאוגרפיה ועל מיומנויות חשיבה.
- המידע הגאוגרפי נתון במפות החבל ובמפות העולמיות והנושאות שבאטלס.
- חבל הארץ שהפרק עוסק בו הוא וייטנאם.
- קראו את קטע הרקע שלפניכם, ועיינו במפה הסכמטית שבנספח ג.
- [קטע רקע; נספח ג – מפה]
- בפרק זה יש לענות על שלוש שאלות: על שאלה 11 (חובה) ועל שתיים מן השאלות 12–15 (לכל שאלה – 12 נקודות).
- שאלת חובה – ענו על שלושה מן הסעיפים א–ד בשאלה זו (לכל סעיף – 4 נקודות).

א. עיינו במפה שבנספח ג ובמפות שבאטלס.

(1) ציינו את השמות של שלוש המדינות הגובלות בווייטנאם ביבשה.

(2) על פי קטע הרקע, לווייטנאם קו חוף ארוך מאוד. הסבירו יתרון אחד של קו החוף הארוך לכלכלת וייטנאם.

(4 נקודות)

ב. לפניכם שני קלימוגרפים: קלימוגרף 1 ובו נתונים על האקלים בהאנוי, וקלימוגרף 2 ובו נתונים על האקלים בהו צ'י מין סיטי.

[קלימוגרפים]

(1) על פי הקלימוגרפים, ציינו את ההבדל העיקרי במשרעת הטמפרטורות השנתית בין שתי הערים.

(2) הסבירו גורם אחד להבדל שציינתם.

(4 נקודות)

ג. עיינו במפה שבנספח ג ובמפות שבאטלס.

(1) ציינו את שני האזורים בווייטנאם שבהם צפיפות האוכלוסייה גבוהה מאוד.

(2) הסבירו גורם פיזי אחד לצפיפות האוכלוסייה הגבוהה באזורים אלה.

(4 נקודות)

ד. לפניכם רשימה של תופעות הנוגעות לתחום הסביבה בווייטנאם.

בחרו באחת מן התופעות, והסבירו את השפעתה על האדם ועל הסביבה בווייטנאם.

• חדירת מי ים (המלחה) לדלתת המקונג

• בירוא יערות בהרים

• זיהום אוויר בערים הגדולות

• שיטפונות בעונת הגשמים

(4 נקודות)

12. אדם ונהר – דלתת המקונג

(12 נקודות)

(ראו בנספח: נספח ג – מפה לשאלות 11, 12: מפה סכמטית של וייטנאם)

נהר המקונג, שאורכו כ-4,900 ק"מ, יוצא מרמת טיבט וזורם דרך שש מדינות: סין, מיאנמר, לאוס, תאילנד,

קמבודיה ווייטנאם. בדרום וייטנאם הוא נשפך לים סין הדרומי ויוצר דלתה ששטחה כ-40 אלף קמ"ר.

בדלתה מתגוררים כ-17 מיליון איש, ומגדלים בה יותר ממחצית האורז של וייטנאם.

עיינו במפה שבנספח ג, וענו על הסעיפים א–ב.

א. (1) הסבירו כיצד נוצרת דלתה בשפך של נהר. (3 נקודות)

(2) הסבירו שני יתרונות של דלתת המקונג לחקלאות. (3 נקודות)

(6 נקודות)

ב. לפניכם רשימה של פעולות אדם המשפיעות על דלתת המקונג.

- הקמת סכרים במעלה הנהר, בסין ובלאוס
- כריית חול מקרקעית הנהר לבנייה
- שאיבת מי תהום בדלתה

(1) בחרו באחת מן הפעולות שברשימה, והסבירו את השפעתה על הדלתה. (3 נקודות)

(2) המקונג הוא נהר בין־לאומי, ווייטנאם נמצאת בקצה הנהר, במורדו.

הסבירו קושי אחד שנגרם לווייטנאם מכך. (3 נקודות)

(6 נקודות)

13. כלכלה וגלובליזציה

(12 נקודות)

(ראו בנספח: פרק שלישי – קטע רקע: וייטנאם, שאלה 13 – טבלה: נתונים כלכליים של וייטנאם (1991, 2010, 2024))

לפניכם טבלה ובה נתונים כלכליים של וייטנאם בשנים 1991, 2010, 2024.

עיינו בטבלה ובקטע הרקע, וענו על הסעיפים א–ב.

[טבלה]

א. (1) על פי הטבלה, תארו את השינוי שחל בחתך התעסוקה (התפלגות המועסקים לפי ענפי כלכלה)

בווייטנאם בשנים 1991–2024. (3 נקודות)

(2) הסבירו כיצד השינוי שתיארתם, ונתון נוסף אחד מן הטבלה, מבטאים שינוי ברמת הפיתוח של

וייטנאם. (3 נקודות)

(6 נקודות)

ב. תאגידים רב־לאומיים רבים, בתחומי האלקטרוניקה, ההלבשה וההנעלה, הקימו בעשורים האחרונים

מפעלים בווייטנאם.

(1) היעזרו בקטע הרקע ובמפות שבאטלס, והסבירו שני גורמים שמושכים תאגידים רב־לאומיים

להקים מפעלים בווייטנאם. (4 נקודות)

(2) הציגו חיסרון אחד לווייטנאם בתלות של המשק שלה בתאגידים רב־לאומיים. (2 נקודות)

(6 נקודות)

14. עיור

(12 נקודות)

(ראו בנספח: שאלה 14 – גרף: שיעור האוכלוסייה העירונית בווייטנאם (1960–2025))

א. בגרף שלפניכם מוצג שיעור האוכלוסייה העירונית בווייטנאם בשנים 1960–2025. הגרף מחולק לשתי תקופות.

[גרף]

(1) על פי הגרף, חשבו בכמה נקודות האחוזה השתנה שיעור האוכלוסייה העירונית בכל אחת מן התקופות (לחישוב השתמשו בערכים של השנים 1960 ו-1985 לתקופה I, ובערכים של השנים 1985 ו-2025 לתקופה II), וקבעו באיזו מן התקופות התרחש עיור מואץ. (3 נקודות)

(2) הסבירו כיצד הרפורמה הכלכלית שהחלה בשנת 1986 השפיעה על שיעור האוכלוסייה העירונית בתקופה II. (3 נקודות)

(6 נקודות)

ב. העיר הו צ'י מין סיטי, העיר הגדולה בווייטנאם, סובלת מהצפות רבות, ומומחים מעריכים כי בעתיד הן יחריפו.

(1) הסבירו שני גורמים לשכיחות הגבוהה של הצפות בהו צ'י מין סיטי: גורם פיזי אחד וגורם אנושי אחד. (4 נקודות)

(2) הציעו דרך אחת להתמודדות עם הצפות בעיר. (2 נקודות)

(6 נקודות)

15. אוכלוסייה

(12 נקודות)

(ראו בנספח: שאלה 15 – גרף: שיעורי הילודה והתמותה בווייטנאם (1970–2024))

א. בגרף שלפניכם מוצגים שיעורי הילודה ושיעורי התמותה בווייטנאם בשנים 1970–2024. [גרף]

(1) על פי הגרף, תארו את השינוי שחל בריבוי הטבעי בווייטנאם בין שנת 1970 לשנת 2024. בססו את תשובתכם על נתונים. (3 נקודות)

(2) מאז ראשית המאה ה-21 שיעור התמותה בווייטנאם עולה מעט, אף ששירותי הבריאות בה השתפרו. הסבירו מדוע. (3 נקודות)

(6 נקודות)

ב. משנת 1988 פעלה בווייטנאם מדיניות שעודדה משפחות להסתפק בשני ילדים לכל היותר. בשנת 2024 ירד שיעור הפרייה בווייטנאם ל-1.91 ילדים לאישה, ובעיר הו צ'י מין סיטי – ל-1.39 בלבד. בשנת 2025 בוטלה הגבלת מספר הילדים.

(1) הסבירו שתי השפעות אפשריות של שיעור פרייה נמוך לאורך זמן על כלכלת וייטנאם. (4 נקודות)

(2) הציעו צעד נוסף אחד, מלבד ביטול ההגבלה, שהממשלה יכולה לנקוט כדי לעודד ילודה. (2 נקודות)

(6 נקודות)

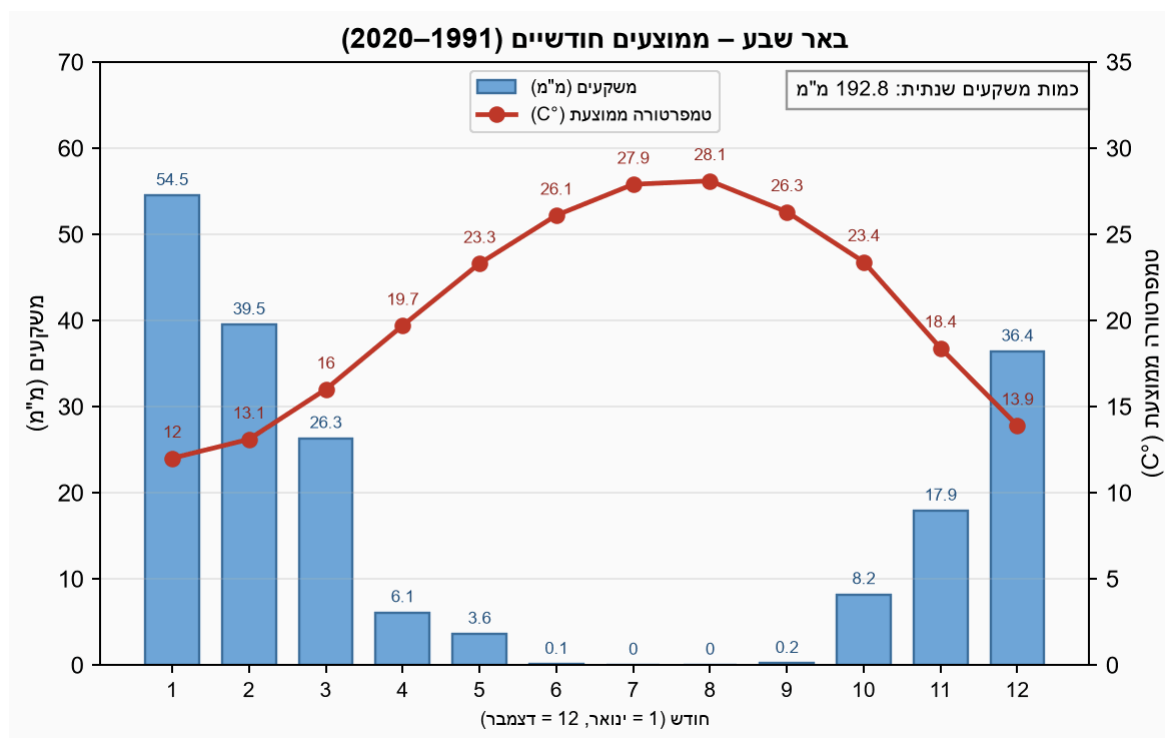
נספח – המקורות והנספחים

שאלה 1 – טבלה: התעסוקה לפי ענפי כלכלה וחלקה של החקלאות בתוצר בישראל (1995, 2010, 2024)

2024	2010	1995	
0.78	1.32	2.38	שיעור המועסקים בחקלאות (באחוזים מכלל המועסקים)
15.27	17.85	25.73	שיעור המועסקים בתעשייה ובבנייה (באחוזים)
83.94	80.84	71.89	שיעור המועסקים בשירותים (באחוזים)
1.29	1.84	2.05	חלקה של החקלאות בתוצר המקומי הגולמי (באחוזים)
10.00	7.62	5.55	אוכלוסיית ישראל (במיליונים)

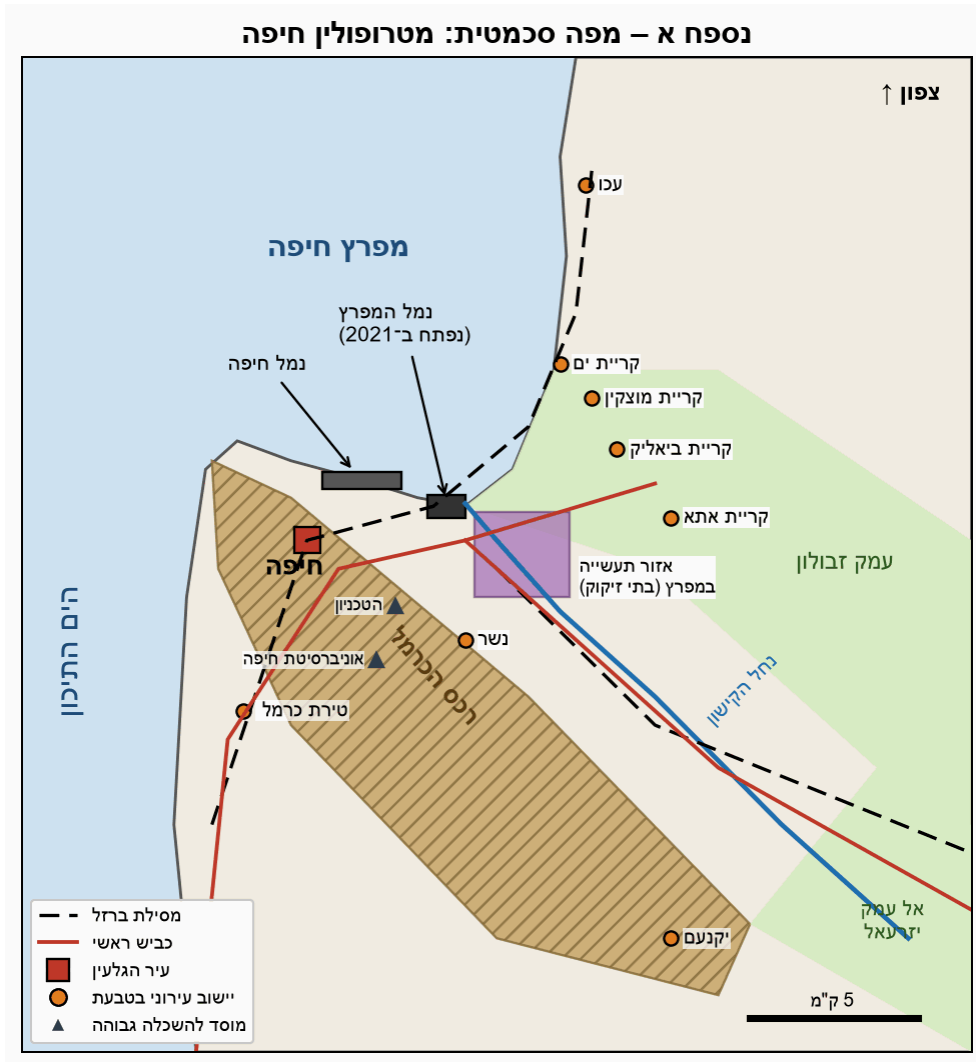
שאלה 2 – קלימוגרף: באר שבע – ממוצעים חודשיים (1991–2020)

[קלימוגרף: עמודות – כמות המשקעים החודשית הממוצעת (מ"מ, ציר שמאלי 0–70); קו – הטמפרטורה החודשית הממוצעת ($^{\circ}\text{C}$, ציר ימני 0–35). בציר האופקי – החודשים 1–12 (1 = ינואר). משקעים (מ"מ): ינואר 54.5, פברואר 39.5, מרץ 26.3, אפריל 6.1, מאי 3.6, יוני 0.1, יולי 0, אוגוסט 0, ספטמבר 0.2, אוקטובר 8.2, נובמבר 17.9, דצמבר 36.4. כמות שנתית: 192.8 מ"מ. טמפרטורה ממוצעת ($^{\circ}\text{C}$): ינואר 12.0, פברואר 13.1, מרץ 16.0, אפריל 19.7, מאי 23.3, יוני 26.1, יולי 27.9, אוגוסט 28.1, ספטמבר 26.3, אוקטובר 23.4, נובמבר 18.4, דצמבר 13.9.]

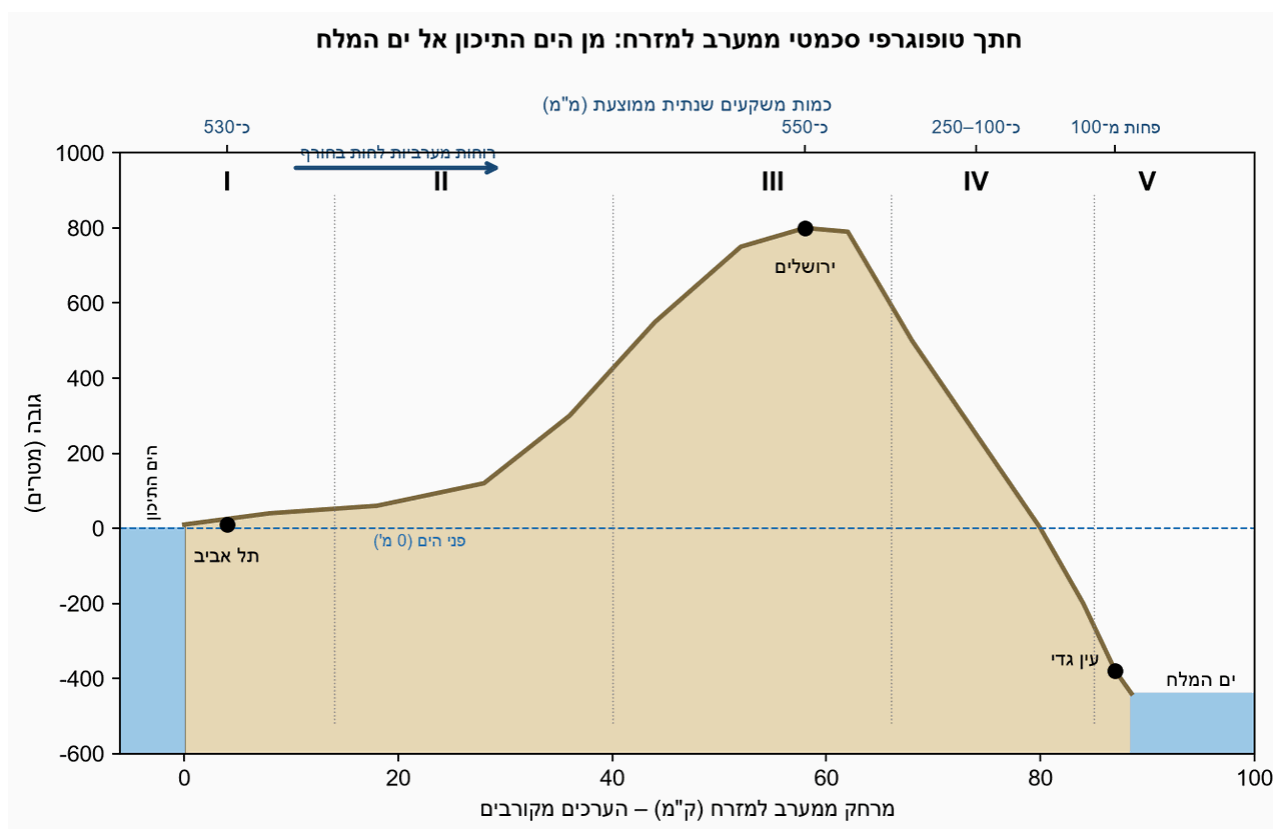
נספח א – מפה לשאלה 3: מפה סכמטית של מטרופולין חיפה

[מפה סכמטית. במערב – הים התיכון, ובצפון־מערב – מפרץ חיפה. רכס הכרמל (מסומן בקווים חום) נמשך מן הכף שבצפון־מערב, החודר אל הים, לכיוון דרום־מזרח עד יקנעם. ממזרח למפרץ – עמק זבולון (ירוק), ובדרום־מזרח – המעבר אל עמק יזרעאל. נחל הקישון זורם מדרום־מזרח, לאורך שולי הכרמל, ונשפך אל המפרץ. מסומנים: חיפה (עיר הגלעין, ריבוע אדום) על מורדות הכרמל ולחוף המפרץ; נמל חיפה; נמל המפרץ (נפתח ב־2021) ליד שפך הקישון; אזור תעשייה במפרץ (בתי זיקוק); יישובים עירוניים בטבעת (עיגולים כתומים): קריית ים, קריית מוצקין, קריית ביאליק, קריית אתא, עכו, נשר, טירת כרמל, יקנעם; הטכניון ואוניברסיטת חיפה על הכרמל (משולשים); מסילת ברזל לאורך החוף ומסילה מן המפרץ אל עמק יזרעאל; כבישים ראשיים לאורך החוף ואל עמק יזרעאל. סרגל 5 ק"מ; חץ צפון.]

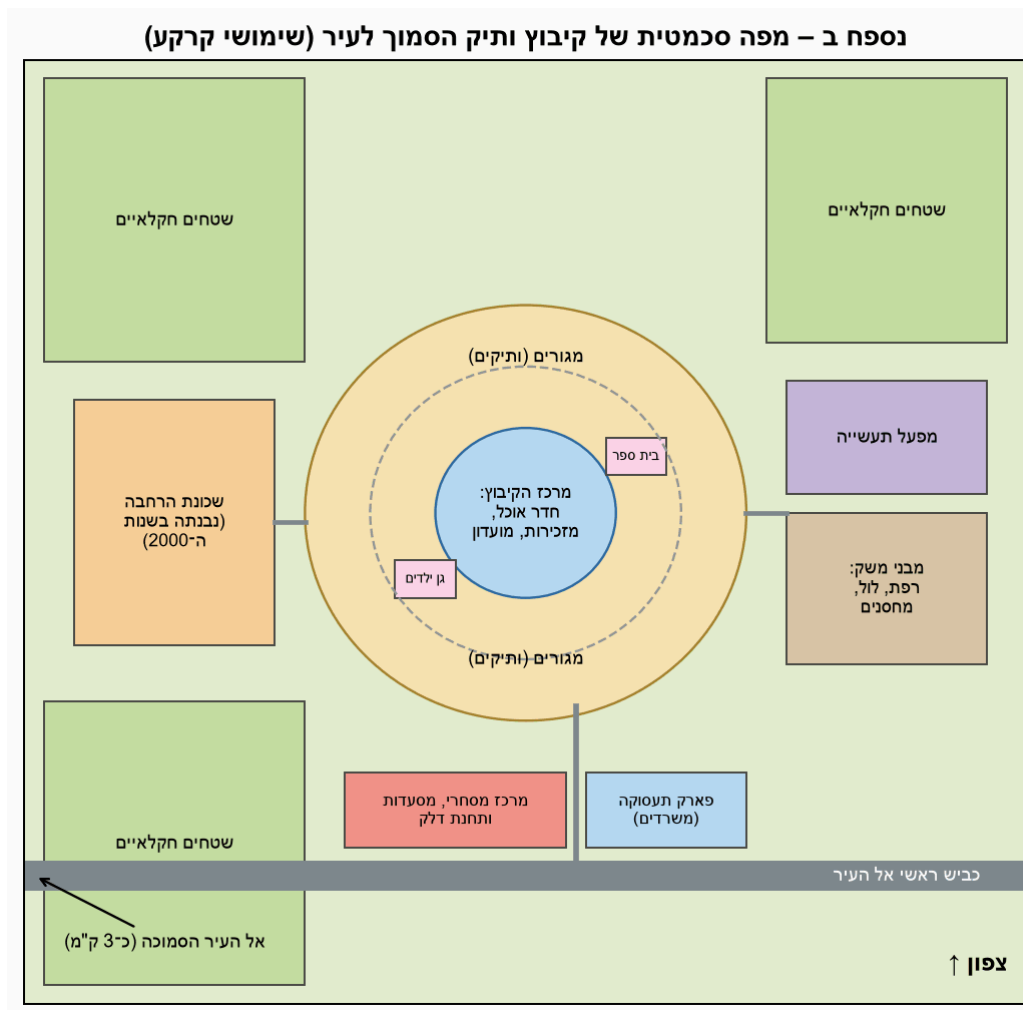
שאלה 4 – חתך טופוגרפי סכמטי ממערב למזרח: מן הים התיכון אל ים המלח

[חתך טופוגרפי סכמטי באורך של כ-90 ק"מ, ממערב (משמאל) למזרח (מימין). ציר אנכי – גובה במטרים (מ-600 עד 1,000); קו מקווקו – פני הים (0 מ'). החתך מחולק לחמש יחידות נוף, I-V: I – רצועה נמוכה ומישורית לחוף הים התיכון (תל אביב, כ-10 מ'); II – גבעות נמוכות העולות בהדרגה לגובה של כ-100-300 מ'; III – רמה הררית שבה ירושלים, כ-800 מ'; IV – מדרון יורד בתלילות מזרחה, מכ-750 מ' עד מתחת לפני הים; V – שקע עמוק לחוף ים המלח (עין גדי), כ-440 מ' מתחת לפני הים. בראש החתך – כמות משקעים שנתיים ממוצעת (מקורבת): תל אביב כ-550 מ"מ; ירושלים כ-550 מ"מ; יחידה IV כ-250-100 מ"מ; חוף ים המלח פחות מ-100 מ"מ. חץ: "רוחות מערביות לחות בחורף" נושבות ממערב למזרח.]

נספח ב – מפה לשאלה 5: מפה סכמטית של קיבוץ ותיק הסמוך לעיר (שימושי קרקע)

[מפה סכמטית של קיבוץ. במרכז היישוב – עיגול כחול: "מרכז הקיבוץ: חדר אוכל, מזכירות, מועדון". סביבו – טבעת צהובה של מגורים (ותיקים), ובתוכה גן ילדים ובית ספר. מחוץ לטבעת, במזרח: "מבני משק: רפת, לול, מחסנים" ו"מפעל תעשייה". במערב: "שכונת הרחבה (נבנתה בשנות ה-2000)". בדרום, לאורך "כביש ראשי אל העיר": "מרכז מסחרי, מסעדות ותחנת דלק" ו"פארק תעסוקה (משרדים)". בפינות המפה: שטחים חקלאיים. חץ: "אל העיר הסמוכה (כ-3 ק"מ)".]

שאלה 6 – קטע מידע: שיקום שטחים פתוחים – השקעה שמשלתמת

ישראל היא אחת המדינות הצפופות בעולם המפותח, ואוכלוסייתה מונה כ-10 מיליון תושבים וממשיכה לגדול במהירות. גידול האוכלוסייה והעלייה ברמת החיים מגדילים את הביקוש לקרקע לדירור, לתשתיות, לכבישים ולמחצבות, ולכן השטחים הפתוחים הולכים ומצטמצמים, ורבים מהם נפגעו בעבר מכרייה, מהטמנת פסולת ומזיהום נחלים.

שטח פתוח אינו "שטח ריק". הוא מספק לחברה "שירותי מערכת אקולוגית" – תועלות שהאדם מקבל מן הטבע בלי לשלם עליהן: הקרקע הלא בנויה מחלחלת מי גשמים ומעשירה את מי התהום, הצומח מקטין נגר ושיטפונות במורד, קולט פחמן דו-חמצני ומצנן את האוויר, ובעלי החיים מאביקים גידולים חקלאיים. השטחים הפתוחים משמשים גם לנופש, לטיולים ולתיירות.

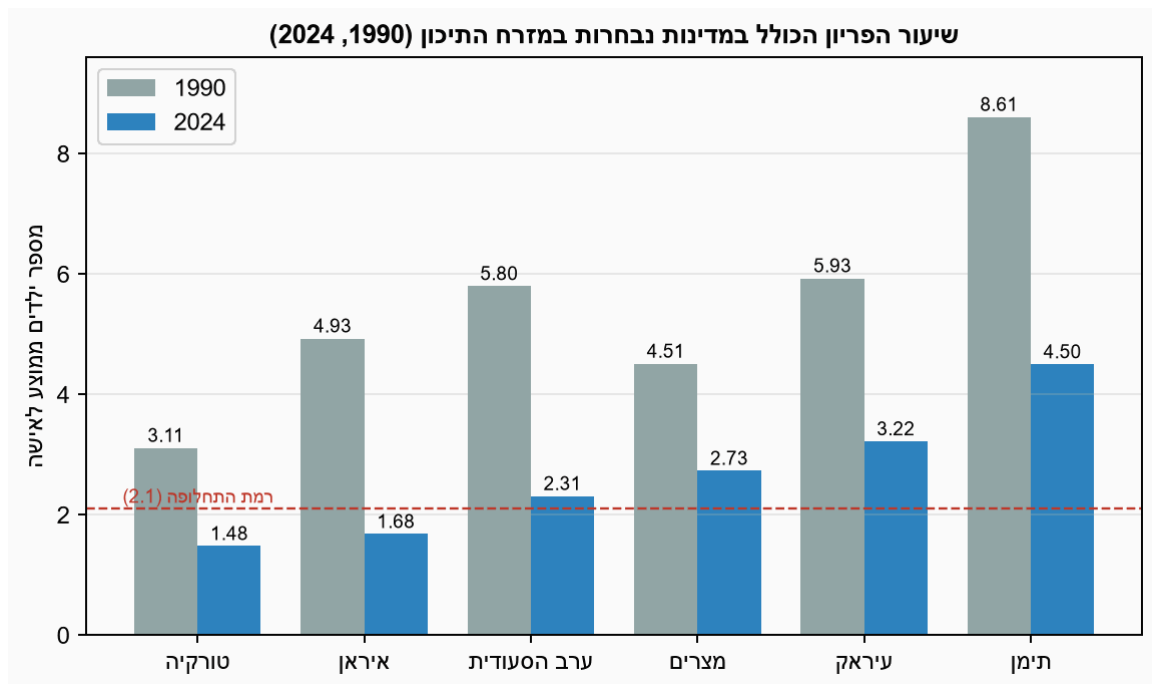
שיקום של שטח שנפגע – למשל מילוי ושתילה של מחצבה נטושה, ניקוי נחל מזוהם והחזרת זרימה אליו או הפיכת אתר פסולת לפארק – דורש השקעה כספית גדולה. עם זאת, ההשקעה מחזירה את עצמה: השטח המשווק מושך מבקרים ועסקי תיירות, ערך הדירות בשכונות הסמוכות לפארק או לנחל משוקם עולה, ההוצאות על נזקי שיטפונות ועל טיפול במחלות הנגרמות מזיהום יורדות, והמדינה חוסכת את הצורך לפתוח שטחים טבעיים חדשים לביול. לכן מדינות רבות מחייבות היום את מי שפוגע בשטח – למשל את בעל המחצבה – לשקם אותו בתום השימוש.

שאלה 7 – טבלה: משאבי מים במדינות נבחרות במזרח התיכון (2022)

המדינה	משקעים שנתיים ממוצעים (מ"מ)	מקורות מים מתוקים מתחדשים שמקורם בתוך המדינה (מ"ק לנפש לשנה)	כמות המים המופקת לשימוש האדם (באחוזים מכלל מקורות המים המתחדשים העומדים לרשות המדינה, כולל מים הזורמים אליה מחוץ לגבולותיה)
טורקיה	593	2,671	48
איראן	228	1,435	81
לבנון	661	836	59
ערב הסעודית	59	75	974
קטר	74	21	431
מצרים	18	9	141
כוויית	121	0	3,851

• מעל 100% – המדינה מנצלת יותר מים ממה שמתחדש בכל שנה (למשל בשאיבת מי תהום שאינם מתחדשים או בשימוש חוזר במים).

שאלה 8 – גרף: שיעור הפרייון הכולל במדינות נבחרות במזרח התיכון (1990, 2024)
[גרף עמודות כפול. ציר אנכי – מספר ילדים ממוצע לאישה (0–9); קו מקווקו אדום – "רמת התחלופה (2.1)". עמודה אפורה – 1990, עמודה כחולה – 2024.
טורקיה 3.11 / 1.48; איראן 4.93 / 1.68; ערב הסעודית 5.80 / 2.31; מצרים 4.51 / 2.73; עיראק 5.93 / 3.22; תימן 8.61 / 4.50]

שאלה 9 – טבלה: שיעור האוכלוסייה העירונית במדינות נבחרות במזרח התיכון (1970, 2024)

המדינה	1970 (באחוזים)	2024 (באחוזים)
ירדן	50.8	93.0
ערב הסעודית	49.2	84.5
עומאן	33.2	79.4
איראן	41.5	77.0
תימן	6.0	36.8

שאלה 10 – טבלה: מספר התיירים הבין־לאומיים שהגיעו למדינות נבחרות במזרח התיכון (2010, 2019)

המדינה	2010 (במיליונים)	2019 (במיליונים)
טורקיה	33.0	51.7
ערב הסעודית	13.0	20.3
מצרים	14.7	13.0
לבנון	2.2	1.9
סוריה	11.0	2.4

פרק שלישי – קטע רקע: וייטנאם

וייטנאם שוכנת בדרום-מזרח אסיה, בחלקו המזרחי של חצי האי הודו-סין, לחוף ים סין הדרומי. שטחה כ-331 אלף קמ"ר, ואוכלוסייתה מונה כ-101 מיליון תושבים (2024). צורתה של המדינה מוארכת וצרה: אורכה מצפון לדרום יותר מ-1,600 ק"מ, ובמקום הצר ביותר, במרכז המדינה, רוחבה כ-50 ק"מ בלבד. אורך קו החוף שלה יותר מ-3,000 ק"מ.

בצפון המדינה – דלתת הנהר האדום ובה הבירה האנוי, ובדרום – דלתת נהר המקונג ובקרבתה העיר הגדולה במדינה, הו צ'י מין סיטי (סייגון לשעבר). לאורך הגבול המערבי נמשכים הרי טרונג סון, ובצפון-מערב נמצאת הפסגה הגבוהה במדינה, פאנסיפאן.

לאחר מלחמה ממושכת אוחדה וייטנאם בשנת 1975, ובשנת 1986 החלה ממשלתה ברפורמה כלכלית בשם "דוי מוי" ("התחדשות"), שפתחה את המשק לכלכלת שוק ולהשקעות זרות. מאז וייטנאם היא אחת הכלכלות הצומחות במהירות הרבה ביותר בעולם.

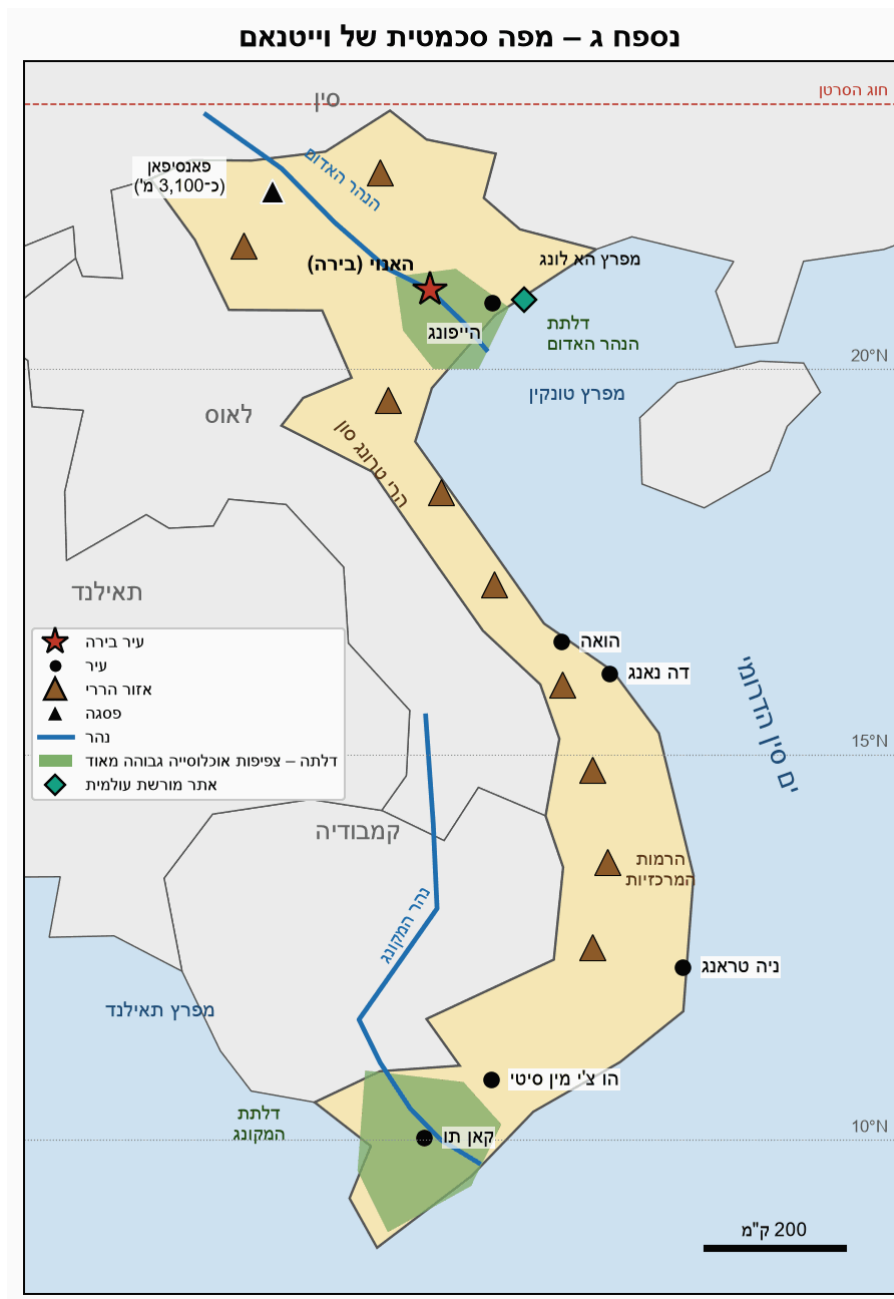
נספח ג – מפה לשאלות 11, 12: מפה סכמטית של וייטנאם

[מפה סכמטית של וייטנאם (צהוב) והמדינות השכנות (אפור): סין בצפון, לאוס וקמבודיה במערב, ותאילנד ממערב להן. במזרח ובדרום – ים סין הדרומי; בצפון-מזרח – מפרץ טונקין; בדרום-מערב – מפרץ תאילנד. קווי רוחב: 10°, 15°, 20° צפון, וחוג הסרטן בקצה הצפוני.

משולשים חומים – אזור הררי: לאורך הגבול המערבי ("הרי טרונג סון") ובצפון; בדרום-מרכז – "הרמות המרכזיות". משולש שחור – הפסגה פאנסיפאן (כ-3,100 מ') בצפון-מערב.

נהרות (כחול): הנהר האדום – מסין, דרך האנוי, אל מפרץ טונקין; נהר המקונג – מלאוס דרך קמבודיה אל הים בדרום וייטנאם.

שטחים ירוקים – "דלתה – צפיפות אוכלוסייה גבוהה מאוד": דלתת הנהר האדום בצפון ודלתת המקונג בדרום. ערים: האנוי (בירה, כוכב אדום), הייפונג, הואה, דה נאנג, ניה טראנג, הו צ'י מין סיטי, קאן תו. מעוין ירוק – "אתר מורשת עולמית": מפרץ הא לונג, בצפון-מזרח. סרגל 200 ק"מ.]

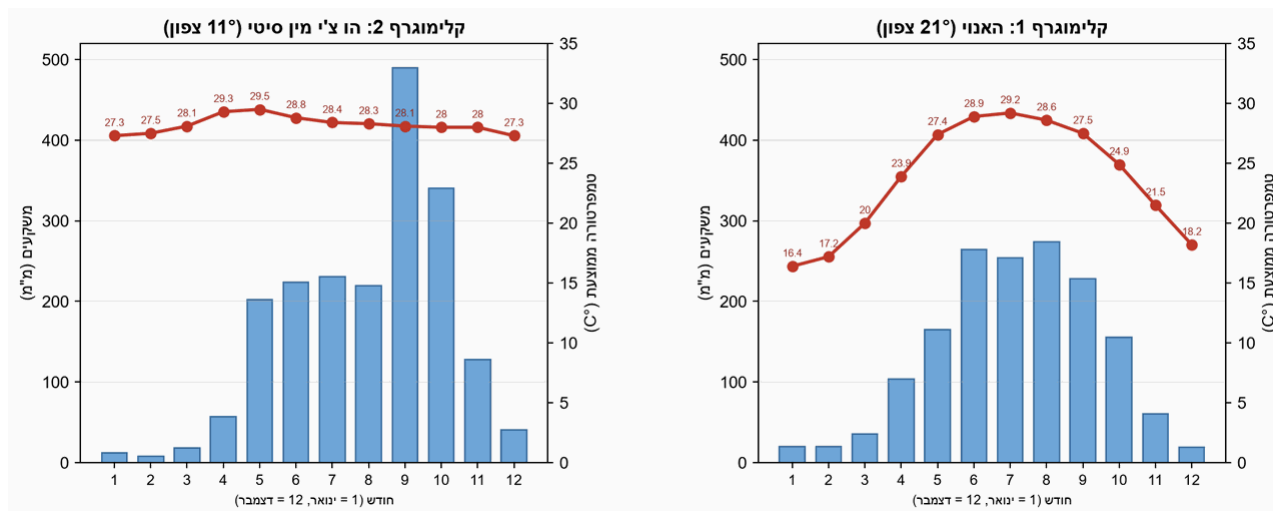

שאלה 11 – קלימוגרף 1: האנוי; קלימוגרף 2: הו צ'י מין סיטי (ממוצעים חודשיים)

[שני קלימוגרפים: עמודות – משקעים חודשיים (מ"מ, 0–500), קו – טמפרטורה ממוצעת ($0-35^{\circ}\text{C}$). החודשים 12–1 (1 = ינואר).

קלימוגרף 1 – האנוי (21° צפון): טמפרטורה – 16.4, 17.2, 20.0, 23.9, 27.4, 28.9, 29.2, 28.6, 27.5, 24.9, 21.5, 18.2; משקעים – 19.8, 20.2, 35.8, 103.7, 165.3, 264.4, 253.9, 273.7, 228.3, 155.1, 60.7, 19.5 (סך הכול כ-1,600 מ"מ).

קלימוגרף 2 – הו צ'י מין סיטי (11° צפון): טמפרטורה – 27.3, 27.5, 28.1, 29.3, 29.5, 28.8, 28.4, 28.3, 28.1, 28.0, 27.3; משקעים – 12, 8, 18, 57, 202, 224, 231, 219, 490, 340, 128, 41 (סך הכול 1,970 מ"מ).

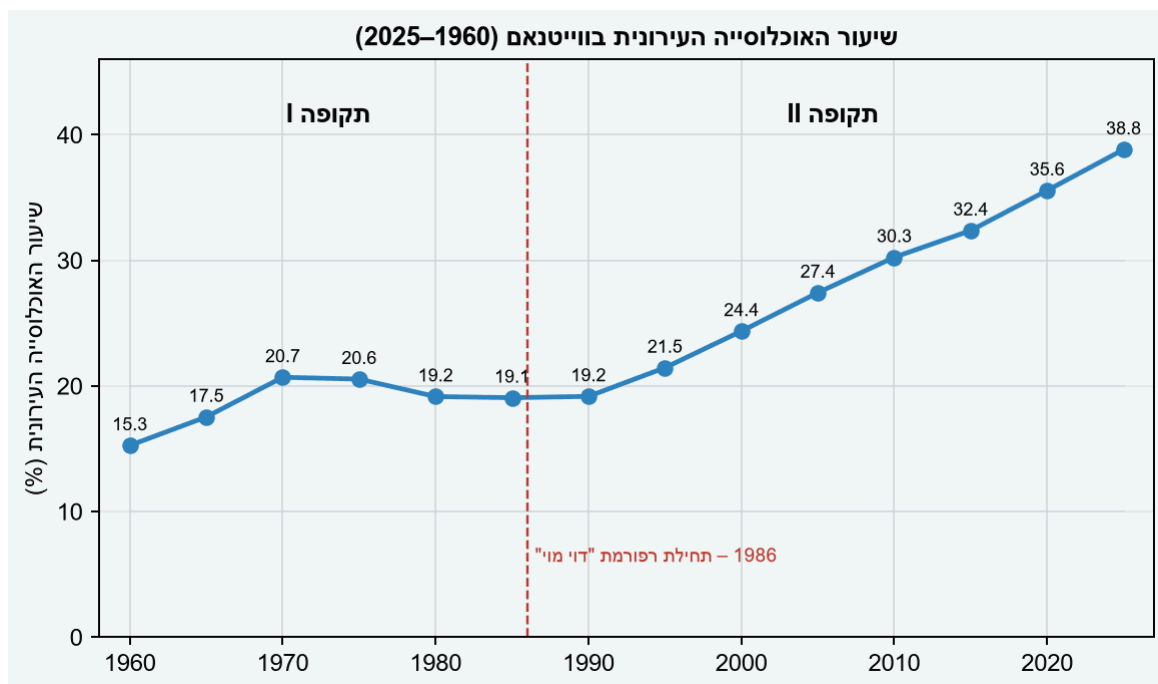
שאלה 13 – טבלה: נתונים כלכליים של וייטנאם (1991, 2010, 2024)

2024	2010	1991	
25.9	48.7	74.0	שיעור המועסקים בחקלאות (באחוזים)
34.3	21.7	7.3	שיעור המועסקים בתעשייה ובבנייה (באחוזים)
39.8	29.6	18.7	שיעור המועסקים בשירותים (באחוזים)
4,717	1,683	144	תמ"ג לנפש (בדולרים)
90.2	54.2	30.9	ייצוא סחורות ושירותים (באחוזים מן התמ"ג)
20.2	8.0	0.4	השקעות זרות ישירות (במיליארדי דולרים בשנה)

שאלה 14 – גרף: שיעור האוכלוסייה העירונית בווייטנאם (1960–2025)

[גרף קווי. ציר אופקי – שנים 1960–2025; ציר אנכי – שיעור האוכלוסייה העירונית (%), 0–45. הגרף מחולק לשתי תקופות: תקופה I (1960–1986) ותקופה II (1986–2025); קו מקווקו אדום בשנת 1986: "תחילת רפורמת 'דוי מו'".

ערכים: 1960 – 15.3; 1965 – 17.5; 1970 – 20.7; 1975 – 20.6; 1980 – 19.2; 1985 – 19.1; 1990 – 19.2; 1995 – 21.5; 2000 – 24.4; 2005 – 27.4; 2010 – 30.3; 2015 – 32.4; 2020 – 35.6; 2025 – 38.8].

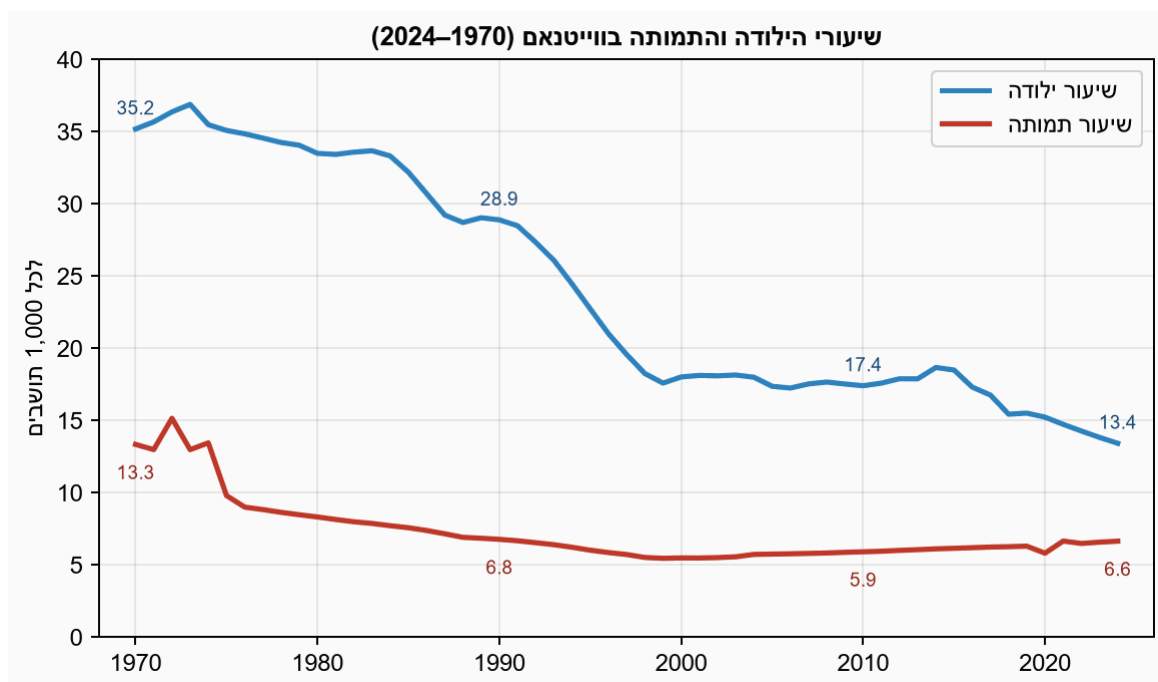

שאלה 15 – גרף: שיעורי הילודה והתמותה בווייטנאם (1970–2024)

[גרף קווי. ציר אופקי – שנים 1970–2024; ציר אנכי – לכל 1,000 תושבים (0–40). קו כחול – שיעור ילודה; קו אדום – שיעור תמותה.]

ערכים מסומנים: ילודה – 1970: 35.2; 1990: 28.9; 2010: 17.4; 2024: 13.4; תמותה – 1970: 13.3; 1990: 6.8; 2010: 5.9; 2024: 6.6.

מגמות: הילודה יורדת בחדות משנות השבעים ועד סוף שנות התשעים, נשארת כ-17–18 עד אמצע העשור השני של המאה ה-21 ויורדת שוב. התמותה יורדת עד סוף שנות התשעים (כ-5.5) ומאז עולה מעט.

כל הבגרויות בגאוגרפיה עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/geography